

Rolnictwo zrównoważone – rozsądny kompromis wobec wyzwań przyszłości

Małgorzata Bojańczyk

Dyrektor Polskiego Stowarzyszenia Rolnictwa Zrównoważonego „ASAP”

Wyzwania środowiskowo-klimatyczne, demograficzne oraz sytuacja geopolityczna wymagają postawienia na rolnictwo bardziej zrównoważone. Takie, które będzie uwzględniać aspekty zarówno środowiskowe, ekonomiczne, jak i społeczne. Jak więc powinna docelowo wyglądać strategia rozwoju rynku rolnego w Polsce by ten cel osiągnąć? Co pozwoli zwiększyć odporność na kryzysy, a równocześnie przyniesie korzyść wszystkim uczestnikom łańcucha rolno-spożywczego? Znalezienie odpowiedzi na te pytania wymaga szerokiego dialogu.

Wojna w Ukrainie, pandemia, zmiany klimatu i konieczność realizacji celów Europejskiego Zielonego Ładu tworzą poważne ryzyka dla bezpieczeństwa żywnościowego. W związku z tym niezbędne jest wdrażanie działań i podejmowanie decyzji, które oparte będą na rozwiązaniach długoterminowych, zapewniających w dalszej perspektywie stabilność sektora rolno-spożywczego.

Zielona transformacja rolnictwa wymaga nakładów zarówno finansowych, czasowych, jak i wysiłków edukacyjno-perswazyjnych. Dlatego, aby utrzymać i wzmacniać produktywność polskiego rolnictwa, konieczna jest – ze strony decydentów – stabilność i spójność regulacji. Ze strony biznesu zaś holistyczne spojrzenie na łańcuch dostaw. Kluczowa jest rola producentów rolnych – jak skutecznie zachęcić ich do zmiany modelu biznesowego, który – często jeszcze – opiera się na krótkotrwałym zysku opartym na korzyściach za wszelką cenę. Bez uwzględnienia konsekwencji klimatyczno-środowiskowych.

Dla polskiego rolnictwa zielona transformacja powinna być szansą. W naszym kraju jest obecnie ok. 1,3 mln gospodarstw rolnych. Cechuje je dualizm strukturalny: mamy zarówno jednostki duże – wysokotowarowe, jak i małe, tradycyjne. Dla mniejszych gospodarstw jest to szansa na specjalizację produkcji rolnej i otrzymanie wsparcia ze środków Wspólnej Polityki Rolnej. Te pozwolą m.in. na stabilne źródło utrzymania, inwestycje i pokrycie wyższych kosztów produkcji prośrodowiskowej. Duże gospodarstwa natomiast charakteryzują się efektem skali, co w praktyce przełoży się również na większe korzyści środowiskowo-klimatyczne.

Dla polskiego rolnictwa zielona transformacja jest szansą. Dla mniejszych gospodarstw na pokrycie wyższych kosztów produkcji prośrodowiskowej. Dla większych, na skorzystanie z efektu skali – co również przełoży się na większe korzyści środowiskowo-klimatyczne.

Wyzwania geopolityczne i środowiskowe nie są jedynym wyzwaniem. Według najnowszych szacunków ONZ przewiduje się, że liczba ludności na świecie może wzrosnąć do około 8,5 miliarda w 2030 roku, 9,7 mld w 2050 roku i 10,4 mld w 2100 roku. Oznacza to, jeszcze większe niż obecnie, zapotrzebowanie na żywność. Dotyczy to również Polski, z uwagi na jej możliwości eksportowe, jak i potencjalne kryzysy migracyjne, wywołane zmianami klimatu i kryzysem żywnościowym.

Produkcja ekologiczna, choć odgrywa ważną rolę w transformacji zrównoważonego systemu żywnościowego, ze względu na niższą wydajność, wyższe koszty i ograniczoną skalę wytwarzania nie jest jedynym rozwiązaniem. Równocześnie rolnictwo konwencjonalne (intensywne), ze względu na znaczny koszt środowiskowy, jest typem produkcji, od którego będziemy odchodzić. Model rolnictwa zrównoważonego to rozwiązanie kompromisowe, bo jest w stanie zaoferować obniżenie negatywnego wpływu na środowisko i klimat, oraz utrzymanie odpowiedniej skali produkcji, przy zachowaniu stabilności finansowej gospodarstw.

W dążeniu do zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego, integralnie powiązanego z działaniami w dziedzinie ochrony środowiska i klimatu, rolnictwo zrównoważone pozwoli na wzmocnienie odporności sektora rolnego oraz długoterminową optymalizację produkcji rolniczej, bez uszczerbku dla produkcji żywności.

”

W dążeniu do zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego, integralnie powiązanego z działaniami w dziedzinie ochrony środowiska i klimatu, rolnictwo zrównoważone pozwoli na wzmocnienie odporności sektora rolnego oraz długoterminową optymalizację produkcji rolniczej, bez uszczerbku dla produkcji żywności.

Zmieniają się również preferencje konsumentów. Rolnictwo zrównoważone odpowiada na potrzeby Polaków, na co wskazuje raport „Zrównoważona żywność w Polsce” opublikowany przez Polskie Stowarzyszenie Rolnictwa Zrównoważonego „ASAP” oraz Accenture w czerwcu 2021 r. Według wyników badań przeprowadzonych na potrzeby ww. raportu, 76% Polaków uważa, że producenci żywności powinni korzystać z surowców pochodzących z upraw rolnictwa zrównoważonego, a 82% chciałoby, aby produkty rolnictwa zrównoważonego były dostępne i widoczne w sklepach. Co ważne, autorzy podkreślają, że rynek zrównoważonej żywności rozwija się dynamicznie i w średnim terminie ma szansę osiągnąć wartość 64,6 mld złotych rocznie.

Zrównoważone rolnictwo oparte jest o trzy filary: środowiskowy, ekonomiczny i społeczny. Główne założenia to ograniczanie niekorzystnego wpływu produkcji rolniczej na środowisko i bardziej efektywne wykorzystanie dostępnych zasobów, tj. gleby, wody, energii, maszyn, środków ochrony roślin i nawozów czy nasion. Jednocześnie jednak niezbędnymi elementami rolnictwa zrównoważonego są także zapewnienie stabilności finansowej producentów rolnych oraz taki dobór praktyk, metod i narzędzi uprawy czy hodowli, który nie budzi sprzeciwu społecznego. Przykład dobrych praktyk rolnictwa zrównoważonego to dbałość o dobrostan zwierząt, zachowanie bioróżnorodności wokół gospodarstwa, ograniczanie emisji gazów cieplarnianych, oszczędne gospodarowanie wodą czy praktyki regeneratywne i rolnictwo węglowe.

W dobie niepokoju na rynkach rolnych, spowodowanych m.in. gwałtownym wzrostem kosztów produkcji, powstaje również pytanie o opłacalność zmiany w kierunku równowagi. Rolnicy zawsze pytają – „Co ja z tego będę miał?”.

To czy możliwe jest obniżenie kosztowności produkcji rolniczej przy jednoczesnym wzmocnieniu jej efektywności, dobrze pokazuje przykład zawirowań na rynku nawozów.

Z uwagi na gwałtowne ograniczenie dostępności i przystępności cenowej nawozów, *de facto* z dnia na dzień, została wprowadzona zmiana podejścia do skutecznego zarządzania substancjami odżywczymi. To natomiast oznacza minimalne ich stosowanie, odpowiednio do potrzeb roślin, co przełożyło się, z jednej strony na efekt środowiskowy, z drugiej – kosztowy. Nawożenie upraw powinno jedynie uzupełnić składniki pokarmowe obecne w glebie, w oparciu o odpowiednie nawodnienie oraz prawidłowy jej odczyn (pH). Ponadto dzięki rozwiązaniom cyfrowym możliwe jest zmienne dawkowanie nawozów dostosowane do konkretnych stref pola. Taka zrównoważona praktyka rolna pozwala: z jednej strony obniżyć koszty, z drugiej zaś przyczynia się do poprawy zdrowia gleby i jej efektywności. Dodatkowo rolnicy będą mogli otrzymać środki unijne na opracowanie i przestrzeganie planu nawozowego, opartego na bilansie azotu oraz chemicznej analizie gleby, określającego dawki składników pokarmowych.

Rolnictwo zrównoważone powinno opierać się na biznesplanie uwzględniającym ryzyka. Stabilność finansowa w każdym biznesie, również w gospodarstwie rolnym, to stan finansów, który umożliwi realizację potrzeb przedsiębiorstwa i funkcjonowanie, także w przypadku wystąpienia nieprzewidzianych wydarzeń. To również skracanie łańcuchów dostaw i stawianie na lokalną współpracę w całym łańcuchu żywnościowym, a także dbałość o warunki pracy w gospodarstwie i zgodność z prawem.

Zrównoważone rolnictwo oparte jest o trzy filary: środowiskowy, ekonomiczny i społeczny. Główne założenia to ograniczanie niekorzystnego wpływu produkcji rolniczej na środowisko i bardziej efektywne wykorzystanie dostępnych zasobów, dbałość o finanse rolnika oraz odpowiedź na oczekiwania społeczne.

W polskich warunkach musimy postawić również na odpowiedzialny transfer wiedzy. Już na etapie kształcenia potrzebujemy adekwatnych i kompletnych informacji dostosowanych do wymagań związanych z zieloną transformacją. Ważnym ogniwem jest także wsparcie ze strony dużego biznesu – dzięki organizowanym przez firmy szkoleniom, warsztatom, doradztwie agronomicznym, wizytom w gospodarstwach demonstracyjnych, rolnicy mogą rozwijać się razem z nimi.

Odpowiedzialny biznes od lat wspiera ten model rolnictwa, np. poprzez standard *Farm Sustainability Assessment* (FSA). Ocena zrównoważenia gospodarstw rolnych umożliwia firmom z branży rolno-spożywczej ocenę, poprawę i walidację zrównoważonego rozwoju gospodarstw rolnych w ich łańcuchach dostaw oraz odpowiada jednocześnie na założenia Europejskiego Zielonego Ładu.

Czego potrzebujemy, aby osiągnąć sukces? Wielu polskich i europejskich rolników stosuje już zrównoważone praktyki rolne, a polscy i europejscy konsumenci oczekują, że sprzedawane artykuły spożywcze będą pochodziły z wiarygodnych źródeł, które gwarantują zrównoważony charakter produkcji. Na razie brakuje jednak jasnych wytycznych Komisji Europejskiej w sprawach takich jak: ogólnoeuropejska definicja rolnictwa zrównoważonego, lista standardów i praktyk rolniczych uznawanych za zrównoważone czy sposoby oznaczania produktów pochodzących z takich upraw i hodowli.

Obecnie brakuje jeszcze jasnych wytycznych Komisji Europejskiej w takich sprawach jak: ogólnoeuropejska definicja rolnictwa zrównoważonego, lista standardów i praktyk zrównoważonych czy metody oznaczania produktów pochodzących z takich upraw i hodowli.

Przyjęcie przez Komisję Europejską wniosku w sprawie ram prawnych *Sustainable Food System* (SFS) zapowiedziano na koniec 2023 roku, prace nad przepisami mają potrwać do dwóch lat. Inicjatywa zakłada opracowanie horyzontalnych ram prawnych na rzecz zrównoważonego systemu żywnościowego i określenie ogólnych zasad, celów i obowiązków dla podmiotów w systemie żywnościowym UE. W tym wytycznych dotyczących oznakowania produktów pochodzących ze zrównoważonych źródeł.

Czekając na unijne ramy prawne dotyczące SFS, warto prowadzić wspólnie dialog, jak powinna docelowo wyglądać strategia rozwoju rynku rolnego w Polsce oraz jak uczynić rolnictwo bardziej zrównoważonym i odpornym na kryzysy. Uwzględniając jednocześnie wyzwania środowiskowo-klimatyczne, demograficzne oraz sytuację geopolityczną, z korzyścią dla wszystkich uczestników łańcucha rolno-spożywczego.

”

Czekając na unijne ramy prawne warto prowadzić wspólnie dialog, jak powinna docelowo wyglądać strategia rozwoju rynku rolnego w Polsce by uczynić rolnictwo bardziej zrównoważonym i odpornym na kryzysy.

O autorce

Małgorzata Bojańczyk – dyrektor Polskiego Stowarzyszenia Rolnictwa Zrównoważonego „ASAP”, doświadczony ekspert z zakresu Wspólnej Polityki Rolnej Unii Europejskiej, Europejskiego Zielonego Ładu w odniesieniu do rynku rolno-spożywczego oraz rolnictwa zrównoważonego. Współautorka raportu pt. „Zrównoważona żywność w Polsce – Narodziny masowego rynku jako szansa dla branży spożywczej” oraz kilku publikacji w czasopiśmie polskich i międzynarodowych. Posiada kilkunastoletnie doświadczenie w zarządzaniu, legislacji, kontroli i skutecznym wdrażaniu projektów związanych z rolnictwem i rozwojem obszarów wiejskich. Zanim dołączyła do Stowarzyszenia „ASAP”, pracowała w Ministerstwie Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Działa charytatywnie w projekcie Ogrody Polsko-Niemieckie oraz w Rotary Club Warszawa Goethe.

Partnerzy

SAMORZĄD

WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO

GDAŃSK

Pomorski Fundusz Rozwoju
sp. z o.o. z siedzibą w Gdańsku

Spółka Samorządu
Województwa Pomorskiego

ELECTRONIC COMPONENTS

Więcej niż spawanie

Partnerzy numeru

BNP PARIBAS

GOODVALLEY

Since 1994

Polska Federacja
Producentów Żywności
Związek Pracodawców

Rolnictwo
Zrównoważone

Fundacja na rzecz Rozwoju
Polskiego Rolnictwa

Kwartalnik

FOODlex